

ВІДГУК

Офіційного опонента, доктора архітектури, професора кафедри Основ архітектури і архітектурного проектування Київського національного університету будівництва і архітектури Шевцової Галини Вікторівни на дисертаційну роботу Лукомської Зоряни Володимирівни „Містобудування Західної України епохи бароко (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)”, представлену на здобуття наукового ступеню доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури в спеціалізовану вчену раду Д 35. 052.11 при Національному університеті „Львівська політехніка”

Актуальність теми. Тема формування специфіки західноукраїнських міст доби бароко є вельми актуальною, причому не лише в архітектурному та історичному, але й в соціальному та економічному планах. Адже не секрет, що останнім часом цінна містобудівна спадщина цього періоду не лише не зберігається, але й активно руйнується новобудовами, більш того – доволі часто стирається програма місцевої пам'яті, тобто люди, що живуть на пластах історії та архітектурної історії не лише не вважають за належне зберігати цей спадок, але й елементарно забули про його існування. Це в тому числі є і результатом специфіки соціальної та економічної політики останніх десятиріч, хоча здавалося б, після закінчення радянської епохи було вже достатньо і можливостей і головне – мотиваторів до відродження національної пам'яті, а разом з нею – і здорового патріотизму, який є неможливим для людини, що не пам'ятає власного родоvodu і не прив'язана до своєї малої батьківщини.

Тим більш вражаючим видаються стан сучасного зубожіння більшості згаданих об'єктів, тим гостріше постає актуальність необхідності коли не повного відновлення, то хоча б збереження залишків та ознакування втрат. Адже лише через осмислення минулого, через повернення до нього, набуваємо ми можливості плідно рухатися у майбутнє. Безсумнівно, що в цьому світлі результати даної роботи, яка висвітлює містобудівні і архітектурно-просторові реалії багатьох барокових міст Західної України, а подекуди по суті витягає історію забудови подібних міст із повного забуття, є надзвичайно актуальними.

Іще один важливий пласт актуальності роботи полягає у аргументованому введенні барокової містобудівної і архітектурної спадщини Західної України в

загальноєвропейський контекст. Доволі докладно, подекуди навіть із приведенням практично точних європейських аналогій і паралелей у забудові та розплануванні, ми через авторські аргументи вбачаємо ці землі не околицями Європи, як то багато кому звично, а практично її центром, де проектували й будували свого часу не лише місцеві, але й знамениті закордонні архітектурні генії та невпинно вирувало життя. Тим самим дисертант формує надзвичайно важливе ідеологічне підґрунтя та висвітлює історичний прецедент для фіксації національної самоідентифікації українців як частки європейської спільноти.

Наукова новизна і практичне значення.

Робота демонструє необхідний набір самостійних науково-теоретичних здобутків автора, що уточнюють, розвивають і переосмислюють теорію українського та європейського містобудування, зокрема, заповнюють значні лакуни у питаннях виявлення та класифікації західноукраїнської спадщини періоду бароко; прояснюють європейський контекст та високу якість барокової забудови міст Західної України з одного боку, та відкривають цю тему до уваги європейських дослідників з іншого. Дієвість введення здобутків роботи в науковий обіг європейської спільноти зокрема підтверджено широким полем конференцій та публікацій результатів роботи в межах наукового поля Польщі.

Проте, ще більше значення має практичний бік дисертаційної роботи, що дозволяє на основі зробленого її автором наукового обґрунтування ввести в списки архітектурно-містобудівних пам'яток України певний обсяг містобудівних об'єктів, які там до того не значилися, та розробляє і, що є дуже важливим, починає втілювати в життя, чітку поетапну стратегію збереження, розвитку та ознакування подібних містобудівних пам'яток в умовах сучасності.

Структура дисертації. Структурно робота складається з п'яти розділів, перші чотири з яких «Історично-методологічні основи дослідження містобудування Західної України епохи бароко», «Передумови розвитку містобудування Західної України періоду сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.», «Еволюційні та новаторські ідеї у розпланування міст західної України» та «Засади функціонально-розпланувального і архітектурно-композиційного вирішення та класифікації містобудівних структур» присвячені огляду джерел, опису методики роботи, аспектам виявлення передумов та чинників розвитку західноукраїнських міст періоду бароко, їх етапності, містобудівним, об'ємно-

просторовим й стилістичним особливостям та специфічним прийомам формування. Загалом в цій частині роботи мова йде про доволі складні та строкаті історичні процеси розвитку і еволюції барокових міст на західноукраїнських землях, що через політичні обставини належності до Речі Посполитої являли собою на той час певне «віддзеркалення» не лише польських, але й західноєвропейських містобудівних і архітектурно-планувальних тенденцій і новацій. Все це в сукупності підкріплене гарно виконаними аналітично-ілюстративними таблицями, дозволяє наочно сформулювати комплексне бачення феномену міст Західної України доби бароко. Основними здобутками цієї частини роботи, на наш погляд, є те, що авторові вдалося залучити до наукового обігу значний пласт невідомої чи маловідомої до цього інформації щодо розпланування та забудови західноукраїнських міст згаданого періоду, більш того – вдалося виявити практично відсутні раніше в полі наукового зору міста цієї доби, як то наприклад теперішнє село Окопи Тернопільської області (колишнє місто Окопи Святої Трійці), та аргументовано довести їх належність до конгломерату барокового містобудівництва, виявити унікальні риси та специфіку формування. На цьому етапі роботи значущим здобутком автора є також створення схематичних реконструкцій втраченої планувальної структури деяких з досліджених міст, так само як і дослідження та класифікація застосовуваних в епоху бароко шляхів перебудов старих міст, що являло собою спосіб народження барокової урбаністичної структури набагато ширше вживаний, ніж заснування повністю нового поселення. Загалом, авторові доволі чітко вдалося визначити специфіку формування та еволюції міст і містечок Західної України періоду бароко, хоча цілковита аналітична структура роботи має доволі багато смислових повторів, коли одне й те саме по суті явище розглядається у різних розділах роботи під трохи відмінним кутом зору, що, на наш погляд, не завжди є виправданим. Зацікавлює розроблена автором таблиця «Композиційно-просторовий уклад барокових міст» (додаток В1), в яких автор надає цікаві власні розробки специфіки композиційної структури і особливо силуету деяких барокових міст Західної України. Імпонує також і те, що текст вміщує багату фактологічну базу місцевої історичної інформації, що однозначно свідчить про надзвичайну зацікавленість дисертанта у своїй справі.

У п'ятому розділі «Архітектурно-містобудівні комплекси бароко Західної України як об'єкти охорони та реставрації» розкрито особливості барокового

містобудування Західної України в загальному контексті європейської урбаністики загаданої доби, а також розроблено цілком чітку і зрозумілу авторську концепцію збереження, ревіталізації та розвитку таких міст. Цінним з практичної та теоретичної позиції є виявлення автором низки невиключених до списків архітектурно-містобудівної спадщини України історичних барокових поселень та аргументація пропозицій щодо внесення деяких з них до цих списків. Надалі автор намагається створити, і що найбільш важливо – вже частково почав реалізовувати, інтегровану стратегію відновлення та збереження барокових поселень західної України. Пропозиції та викладки з цього питання базуються на найновішому аналогічному досвіді країн Європи, де є вже доволі багато прикладів ініціації різних, в тому числі і повністю інноваційних стратегій ревіталізації малих історичних міст загалом та конкретних архітектурних ансамблів зокрема.

Ступінь обґрунтованості. Обґрунтованість результатів дисертаційної роботи З.В. Лукомської підтверджується широкою апробацією та публікацією результатів роботи на вітчизняному й міжнародному рівнях; застосуванням сучасних методів дослідження, обґрунтованим спиранням на приклади закордонного досвіду аналітики в галузі історії забудови барокових міст та стратегій їх ревіталізації, а також великим об'ємом й широким полем зібраної ексклюзивної інформації про планування і забудову (як збережену, так і втрачену) західноукраїнських барокових міст, в тому числі архівної, картографічної та здобутої з власних натурних обстежень. Обґрунтованість результатів дослідження З.В. Лукомської доводить також факт їх успішного практичного використання під час складання історико-архітектурного плану м. Івано-Франківська та виконання проектних та пошукових робіт по пристосуванню приміщення музею (об'єкта культурної спадщини – Костел непорочного зачаття Пресвятої Діви Марії) в Івано-Франківську (додаток Д).

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях та авторефераті. Основний зміст та висновки дисертації були висвітлені у 20 наукових публікаціях у фахових виданнях (у тому числі – 7 публікації у наукових періодичних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних та у закордонних виданнях), з яких 15 виконано без співавторів. Матеріали дослідження представлено у 10 збірках наукових конференцій та 8

додаткових наукових публікаціях. У наукових працях повною мірою висвітлено всі розділи рецензованої дисертації.

Автореферат адекватно і повно відповідає змісту основного тексту роботи.

До зауважень та дискусійних питань віднесено наступні положення:

1. Підхід автора до розгляду містобудівної специфіки барокових міст Західної України крізь призму річища розвитку архітектури Речі Посполитої в цілому є виправданим, проте нам здається, що робота суттєво покращилася би за умови більш детального окреслення дисертантом місцевих особливостей містобудування, які, можливо і не глобальні, але вочевидь були, бо жодне архітектурне явище не може екстраполюватися на інші території без певних, спричинених зміною умов існування видозмінень. До того ж, містобудівні та архітектурні барокові впливи з боку Речі Посполитої самі по собі також вочевидь багато в чому не були гомогенними та автентичними, тобто, в свою чергу мали як аналогії та впливи з інших країн Європи, зокрема Італії, Франції, Англії, Німеччини та ін., так і відмінну від цих країн специфіку. Нам особисто цікаво було б побачити в роботі аналітично-ретроспективний погляд автора на комплексні процеси віддзеркалення ідей містобудування Західної Європи через призму архітектури Польщі аж до теренів Західної України. Зокрема, в роботі спостерігається певне злипання суті французького та італійського підходів до містобудування і планування окремих архітектурних та архітектурно-паркових ансамблів, які зазвичай під час констатації європейських впливів перераховуються разом, хоча по суті вони є відмінними, бо італійській підхід загалом будується на засадах панорамно-рельєфного, а французький – перспективно-площинного розкриття міського ансамблевого простору, тож окреслити ці впливи в межах Західної України було б надзвичайно цікаво. Тож, як варіант, це могло б бути опрацювання та порівняльний аналіз європейських (по окремих країнах), польських та західноукраїнських конкретних показових прикладів, таблиці прорису розповсюдження можливих впливів (або констатація їх повної дифузії) та виявлення причин і чинників цих явищ.

2. Ми підозрюємо, що поле опрацьованого автором фактологічного матеріалу і натурних студій набагато перевищує згаданий в тесті об'єм. Було б бажано навести в роботі авторські критерії вибору того чи іншого міста на представлення у роботі. Чим, наприклад, обумовлена відсутність в тексті докладних розробок по м. Кременець, що на наш погляд являє собою дуже значний приклад барокового містобудування Західної України?
3. Робота набула би додаткової цікавості, якщо б автор наважився висказати свою особисту точку зору на явище формування у світі філософії стилю бароко загалом. Адже розповсюджена ще з радянських часів думка про те, що в цій царині все сказано до нас, суттєво перешкоджає розвиткові цієї глобальної теми історії культури людства.
4. В огляду літератури хотілося б побачити не лише констатацію наявності та описову складову опрацьованих автором джерел, але й дискусійний підхід до висловлених попередниками думок та гіпотез.
5. Наводячи в тексті роботи авторські класифікації містобудівних особливостей і закономірностей періоду бароко Західної України, було б добре підкреслити в чому саме вони відмінні від складених попередниками у інших країнах Європи (якщо подібні існують).
6. Висновки по розділах на наш погляд сформульовані хоча й по суті, проте занадто розлого і багатослівно, їх слід було б суттєво скоротити, залишивши зайві деталі в тексті роботи.
7. Загальні висновки роботи є цілком точними, стислими і суттєвими. У висновку 8 наводиться доволі цікава інформація про місцеві особливості барокового містобудування Західної України, проте на жаль, відповідний цьому підрозділ в тексті роботи є дуже скороченим.
8. Наведена автором на стр. 234 основної роботи класифікація сакральних комплексів була б дуже цікавою у табличній формі.
9. В тексті роботи присутні певні недоліки процесуального та редакційного плану. Зокрема, у текстових інформативних посиланнях на роботи попередників бажано вказувати не лише їх номери в списку джерел, але й сторінки, звідки взята та чи інша інформація; в межах роботи доволі часто зустрічаються сенсові повтори; текст таблиць Г3, Г4, Г6, Г7 є занадто дрібним та нечітким, через що читання його утруднене, тощо.

Втім, висловлені вище зауваження не зменшують цінність дисертації, а лише мають за мету покращення роботи за умови продовження її (на що сподіваємося) у майбутньому.

Висновок. Зміст і результати дисертаційної роботи Лукомської Зоряни Володимирівни „Містобудування Західної України епохи бароко (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)”, виконаної за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури, відповідають поставленій меті, є гостро актуальними та мають значне практичне значення. Об’єкт, предмет та завдання роботи сформульовані коректно, наукова новизна заслуговує на увагу.

Робота є завершеною працею, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішує конкретну науково-практичну проблему формування планувальної і об’ємно-просторової специфіки барокових міст Західної України, вводить їх в загальноєвропейський контекст та має надзвичайне практичне значення, формулюючи придатну для швидкого використання комплексну стратегію ознакування, збереження і розвитку (реставрації, відновлення, ревіталізації, популяризації) історичних барокових міст Західної України. За актуальністю обраної теми, науковим, теоретичним та практичним значенням отриманих результатів робота Лукомської Зоряни Володимирівни відповідає „порядку присудження наукових ступенів” ДАК Міністерства освіти і науки України, що висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора архітектури, а дисертант заслуговує на присудження наукового ступеня доктора архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам’яток архітектури.

Доктор архітектури,
професор кафедри
Основ архітектури і АП
КНУБА

Шевцова Г.В.

Підпис Г.В. Шевцової засвідчує
Секретар Вченої ради КНУБА

О.С. Петренко

